

**تحلیل امنیت‌گرایی در حقوق کیفری
و رابطه‌ی آن با تجسس
در حریم خصوصی**

رؤسنا

حمید پورفلاحتی

مدرس دانشگاه

انتشارات جاودانه

سرشناسه	: پورفلاحتی، حمید، ۱۳۶۵-
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام / Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: تحلیل امنیت‌گرایی در حقوق کیفری و رابطه‌ی آن با تجسس در حریم خصوصی
مشخصات نشر	: مؤلف: حمید پورفلاحتی
مشخصات ظاهری	: تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۶
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۴۳-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: ص.ع. به انگلیسی: Oriented Security Analysis in Criminal Law and it's Relation to the Investigation of Privacy
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: حق صیانت از حریم شخصی - - ایران
موضوع	: Privacy, Right of - - Iran
موضوع	: حق صیانت از حریم شخصی (فقه)
موضوع	: Privacy, Right of (Islamic Law)
موضوع	: حریم شخصی - - قوانین و مقررات - - ایران
موضوع	: Privacy- - *Law and Legislation- - Iran
موضوع	: حریم شخصی - - جنبه‌های مذهبی - - اسلام
موضوع	: Privacy- - Religious Aspects- - Islam
موضوع	: امنیت ملی - - ایران
موضوع	: National Security- - Iran
رده‌بندی کنگره	: ۳۳۶ - ۳ - پ / KMHA۴۳
رده‌بندی دیوبی	: ۳۳۶ / ۳ - ۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۹۱۰۷۱

عنوان کتاب: تحلیل امنیت‌گرایی در حقوق کیفری و رابطه‌ی آن با تجسس در حریم خصوصی

مؤلف: حمید پورفلاحتی

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۷

قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۴۳-۲

<http://www.jangal.com>

[email: info@junglepub.org](mailto:info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۰۵-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای مؤلف محفوظ است»

چکیده

امروزه امنیت‌گرایی به‌عنوان اهمیت و فراگیری موضوع با تهدید نمودن حقوق شهروندان یک جامعه، می‌تواند دستاورد متولیان قدرت و مجریان قوانین قرار گیرد. حقوق شهروندی مفهومی است تازه، نوگرایانه و تجدیدنظر در روابط انسانی از یک طرف و مقاومت در برابر رفتارهای افراطی قدرت‌مداران حکومت‌ها از طرف دیگر. بارزترین نمونه حقوق شهروندی، حریم خصوصی می‌باشد که از یک‌سو برابر با تجدید کاهش نفوذ حکومت در زندگی و روابط میان مردم و از سوی دیگر یک مفهوم تفریطی مساوی آرمان‌های بشردوستانه و به‌طور خلاصه حقوق بشر می‌باشد.

در این راستا یکی از رایج‌ترین طرق نقض این حق، تجسس و سرکشی با پوشش امنیت‌گرایی اعم از فردی و اجتماعی است. شاید تجسس به‌عنوان برقراری امنیت اشاره به پایمال شدن بدیهی‌ترین حقوق شهروندی و تجاوز به حریم خصوصی اشخاص است که در آن ناشناخته بودن و یا حداقل در خلوت خود بودن و به خود پرداختن، متجلی ساختن و بیان مکنونات خود می‌بایست حائز اهمیت قرار گیرد.

طبق حقوق ایران حقوق حریم خصوصی مصون است مگر در تراحم حریم خصوصی با حقوق دیگران و یا تراحم حریم خصوصی با مصالح عمومی، حال آنکه طبق اصل ۲۲ قانون اساسی تجسس ممنوع شده است اما از سوی دیگر در تمامی قوانین حقوقی کشور

و حتی در دین اسلام نیز مرکز توجه بوده اما نحوه انتخاب مسیر نیز از اهمیت بالایی برخوردار بوده که بعضاً با تدابیری به ظاهر شرعی و عقلی از مسیر درست خود منحرف می‌گردد. مع‌الوصف این پژوهش مترصد پرداختن به بررسی مفهوم امنیت‌گرایی در حقوق کیفری ایران بوده که مسلماً ارتباط اساسی و بارز آن با حقوق شهروندی در موضوع حریم خصوصی و تجسس در آن نمود یافته و مورد تأکید نگارنده می‌باشد. بنابراین تعریف و تفکیک این مفاهیم و بیان جایگاه‌های اعمال آنها مسلماً نقشی راهبردی برای قوای سه‌گانه داشته و با توجه به استرداد لایحه حریم خصوصی از سوی دولت مهم و توجه شایان جامعه امروزی بر حقوق شهروندی، به تثبیت اصل تفکیک قوا و تبیین در تصویب یک قانون شرعی و حامی حقوق بشر در رابطه با حریم خصوصی یاری‌رسان خواهد بود.

واژگان کلیدی

امنیت، تجسس، حریم خصوصی، عدالت

فهرست مطالب

۱ مقدمه
۲ ۱- بیان موضوع و انگاره انتساب آن
۳ ۲- سؤالات
۳ ۳- فرضیات
۴ ۴- اهداف
۵ ۵- پیشینه
۵ ۶- شیوه و روش

فصل اول: تبیین مفاهیم و رویکرد حقوق کیفری و فقه بر امنیت

۱۰ ۱-۱ مفاهیم
۱۰ ۱-۱-۱ امنیت
۱۰ ۱-۱-۱-۱ مفهوم لغوی
۱۲ ۱-۱-۱-۲ مفهوم اصطلاحی
۱۷ ۲-۱-۱ امنیت‌گرایی
۱۸ ۱-۲-۱-۱ مفهوم لغوی
۱۸ ۲-۲-۱-۱ مفهوم اصطلاحی
۱۹ ۲-۱ واژگان مورد بحث

- ۱۹..... ۱-۲-۱ عدالت
- ۲۱..... ۲-۲-۱ تجسس
- ۲۴..... ۳-۲-۱ حریم خصوصی
- ۲۶..... ۴-۲-۱ ضرورت و مصلحت
- ۲۶..... ۱-۴-۲-۱ ضرورت
- ۲۹..... ۲-۴-۲-۱ مصلحت
- ۳۲..... ۳-۱ رویکرد فقه و حقوق کیفری بر امنیت
- ۳۲..... ۱-۳-۱ امنیت از نگاه درون دینی
- ۳۴..... ۲-۳-۱ نسبت حقوق با امنیت و نظم عمومی

اصل دوم: جایگاه، مبانی و آثار امنیت‌گرایی در حقوق کیفری

- ۳۹..... ۱-۲ جایگاه و مبانی امنیت‌گرایی
- ۳۹..... ۱-۱-۲ جایگاه امنیت‌گرایی
- ۴۱..... ۱-۱-۱-۲ امنیت به نوازدهف حقوق کیفری
- ۴۳..... ۲-۱-۱-۲ حقوق کیفری به مثابه ابزار تأمین امنیت
- ۴۴..... ۳-۱-۱-۲ تقابل امنیت‌گرایی با عدالت
- ۴۶..... ۲-۱-۲ مبانی امنیت‌گرایی
- ۴۷..... ۱-۲-۱-۲ تأمین آسایش خاطر شهروندان
- ۵۰..... ۲-۲-۱-۲ ثبات سیاسی و حفظ استقلال کشور
- ۵۲..... ۲-۲ آثار امنیت‌گرایی
- ۵۳..... ۱-۲-۲ سیاست‌زدگی
- ۵۴..... ۱-۱-۲-۲ سیاست‌زدگی قوانین (قانون به‌عنوان حربه سیاسی)
- ۵۶..... ۲-۱-۲-۲ تورم و انباشتگی قوانین
- ۵۸..... ۲-۲-۲ اتخاذ تدابیر غیرمنصفانه (عبور از موازین دادرسی منصفانه)
- ۵۹..... ۱-۲-۲-۲ در قلمرو تقنین

- ۶۳..... ۲-۲-۲-۲ در قلمرو اجرا.....
- ۶۷..... الف) آیین‌نامه ستاد حفاظت اجتماعی.....
- ۶۹..... ب) بازداشتگاه‌های امنیتی.....
- ۷۱..... ج) دستورالعمل تشکیل شوراهای قضایی منطقه‌ای.....
- ۷۲..... د) دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده‌های قاچاق کالا و ارز.....
- ۷۳..... ه) دستورالعمل‌های نیروی انتظامی (پلیس).....
- ۷۵..... و) دستورالعمل طرح ارتقای امنیت اجتماعی.....
- ۷۷..... ۲-۲-۳ احکام عدم امنیت در فرد و جامعه.....

فصل سوم: اهمیت نگرانی و رابطه آن با تجسس در حریم خصوصی

- ۹۰..... ۱-۳ جایگاه تجسس در حریم خصوصی و آثار و موانع آن.....
- ۹۰..... ۱-۱-۳ جایگاه تجسس.....
- ۹۱..... ۱-۱-۱-۳ تجسس در آموزش قضایی و فقهی.....
- ۱۰۳..... ۲-۱-۱-۳ در حقوق موضوعه.....
- ۱۰۶..... ۲-۱-۳ آثار تجسس.....
- ۱۰۶..... ۱-۲-۱-۳ آثار منفی.....
- ۱۰۹..... ۲-۲-۱-۳ آثار مثبت.....
- ۱۱۶..... ۳-۱-۳ مهمترین موانع تجسس در حریم خصوصی.....
- ۱۱۷..... ۱-۳-۱-۳ موانع شرعی.....
- ۱۲۳..... ۲-۳-۱-۳ موانع قانونی.....
- ۱۲۹..... ۲-۳ رابطه امنیت با تجسس در حریم خصوصی.....
- ۱۳۰..... ۱-۲-۳ اهمیت حریم خصوصی.....
- ۱۳۳..... ۲-۲-۳ حفظ اسلام یا نظام.....
- ۱۴۶..... ۳-۲-۳ حفظ کیان جامعه.....
- ۱۴۸..... جمع‌بندی.....

۱۴۹	نتیجه گیری
۱۵۳	منابع
۱۵۳	الف) کتب فارسی
۱۵۶	ب) کتب عربی
۱۵۸	ج) مقالات
۱۶۰	د) تقریرات
۱۶۰	ه) قوانین و اعلامیه‌ها
۱۶۰	و) روزنامه‌ها
۱۶۱	ز) کتب لاتین

www.ketab.ir

مقدمه

بحث امنیت ارتباطی وثیق منزه و ماهیت حقوق شهروندی علی‌الخصوص حریم خصوصی دارد در اینجاست که مفهوم امنیت مشخص می‌شود. در دنیای غرب که براساس تفکر لیبرالی شکل گرفته است، امنیت امر مهم حکومت، تأمین امنیت خاطر شهروندان می‌باشد.

حکومت در اسلام می‌بایست سعی نموده که تمام مقاماتی را که برای نیل به سعادت لازم بوده، تأمین نماید. براساس قاعده لاضرر، در نظام خدمت اسلامی، ما نمی‌توانیم ضرر را بپذیریم، چه ضرر مربوط به عمل فرد با فرد باشد، چه ضرر حکومت، عمل حکومت با فرد و یا عمل حکومت با حکومت.

بنابراین مهم‌ترین بحث‌ها، حول محورهای امنیت جانی، امنیت مالی و امنیت حیثیتی (موارد ناموسی، آبرو و ... همه اموری که به نوعی به حیثیت فردی - اجتماعی مربوط می‌گردد) خواهد بود.

توجه همزمان به این سه رکن، مهم است. از طرف دیگر، امنیت ذهنی و عینی هم مهم است. اما باید اضافه نمود امنیت زمانی وجود دارد که احساس کنیم تهدیدی در کار نیست. گاهی برای افزایش احساس امنیت، احساس ناامنی می‌بایست افزایش یابد بدین معنا که هرچه ما بیشتر احساس ناامنی کنیم، در جهت به کار بردن روش‌های امنیتی بیشتر کوشا خواهیم بود. از آنجا که همین معادله باعث اتخاذ تدابیری هرچند

غیرمنصفانه می‌گردد و سردمداران حکومت را به سمت و سوی عملکردهای فریبکارانه و مخفیانه و حتی نقض حقوق شهروندی سوق می‌دهد، در این راستا این نوشتار کوشیده است با نگاهی به مفهوم امنیت‌گرایی و ارتباط آن با تجسس در حریم خصوصی، ابعاد مختلف آن را در حد و وسع به بحث گذارده و در خلال احادیث، روایات و آیات قرآن، به بازشناسی «امنیت» بپردازد.

این پژوهش بی‌تردید خالی از خلل نیست اما، رجاء واثق داشته این پژوهش به همراه نقد و مفقاند که حیات علم به آن وابسته است، بتواند راهگشای ما در تعامل میان تأمین امنیت و تحقق حقوق شهروندی جامعه اسلامی و ملت عزیزمان گردد. به منظر اشنای اجمالی با ابعاد و زوایای مختلف این پژوهش به موارد زیر اشاره خواهد شد.

۱- بیان موضوع و انگیزه انتخاب آن

از بدو خلقت انسان، امنیت یک نیاز ذاتی و حیاتی بوده تا بدان‌جا که انسان برای تحقق آن متحمل آزمون و خطا و هزینه‌های گزاف جانی و مالی شده است. در این میان بنیان حکومت‌ها برای جلب اعتماد و نظر عمومی به سمت خود و نیز بیان توجیه وجود حاکمیت واحد در یک جامعه و عملکردهای خرد، نقش امنیت را از شعائر خود معرفی می‌کنند. تا بدان‌جا که این موضوع را در رأس امور حاکمیت و جزء مهمترین تاثیرگذارترین سرفصل‌های تصمیم‌گیری‌ها در امر تقنین و اجرا قرار داده‌اند. همین امر باعث شده است تا تمامی امور جامعه از روشن کردن یک لامپ سید کوچه گرفته تا تصویب قوانین خاص امنیتی تحت تأثیر این واژه کلیدی و حیاتی قرار گیرد و ابزاری کارآمد در جهت توجیه عملکرد حکومت و دولتمردان قرار گیرد.

انگیزه اصلی نگارنده در پرداختن به این موضوع، مسئله تداخل حقوق شهروندی بالاخص حریم خصوصی در این میان بود. چرا که یکی از امنیتی‌ترین سیاست‌های حکومت‌داری توسط سیاستمداران و دولتمردان جهت به صفر رساندن تهدیدات علیه امنیت ملی، آگاهی از خلوت و حریم خصوصی شهروندان خود می‌باشد. ارزیابی عملکرد

مقنن در قبال تجسس در حریم خصوصی اشخاص و دغدغه ذهنی نگارنده مبنی بر این که لایحه قانون حمایت از حریم خصوصی مفعول واقع شده است و در این راستا فقدان و یا ابهام در ضابطه عینی و علمی مشخص برای افراد جامعه و نیز مقنن و مجریان قانون نسبت به محدوده حریم خصوصی موجبات تجسس دولتی و بعضاً فردی را با پوشش امنیت اعم از جانی، اجتماعی، ملی و یا کلان مالی فراهم نموده است. حال آنکه این روش و سیاست زمانی که به بوته نقد و بحث دین گذارده شده، خلاف دیانت می‌باشد. بنابراین، الحیزه اصلی از این پژوهش، تبیین مفهوم امنیت‌گرایی در حقوق کیفری ایران و تلاش در جهت تعدیل دو اصل بنیادی برقراری امنیت و حفظ حریم خصوصی بوده تا در مابین احکام الهی محدوده اعمال و تحقق امنیت - این نیاز انسانی و اجتماعی - را با توجه به حریم خصوصی شهروندان - این نیاز ذاتی و ایمانی - و نیز توجه به اصل اساسی تعالی و کمال انسانی مورد بحث و نقد بی‌طرفانه قرار دهد که امید است نقشی راهبردی در احیای حقوق شهروندی و اجرای احکام اسلام ناب محمدی در مبادی تقنینی و اجرایی خواهد داشت.

۲- سؤالات

- مهم‌ترین سؤالاتی که این پژوهش در راستای پاسخگویی به آن تدوین گردیده عبارتند از:
- الف) در موازنه حمایت کیفری از امنیت و حریم خصوصی، معیار ترجیح یکی از آن دو چیست؟
- ب) جایگاه تجسس در حریم خصوصی با ملاحظه امنیت‌گرایی در حقوق کیفری کدام است؟
- ج) مهم‌ترین موانع تجسس در حریم خصوصی اشخاص از منظر شرع مقدس چیست؟

۳- فرضیات

- فرضیه اصلی و فرعی که این پژوهش به منظور اثبات آن انجام گرفته عبارت است از:
- الف) به‌نظر می‌رسد تجسس در حریم خصوصی به بهانه تأمین امنیت جز در مواردی

که خطر عظیمی، تمامیت نظام سیاسی حاکم و کیان جامعه را تهدید کند، فاقد وجاهت شرعی و قانونی است.

ب) به نظر می‌رسد طبق اصل ۹ قانون اساسی نمی‌توان به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی‌های مشروع را هرچند با وضع قانون یا مقررات سلب نمود به نظر می‌رسد تجسس در حریم خصوصی اشخاص جهت برقراری امنیت را نمی‌توان مصلحتی دانست که مجوز مشروعیت تجسس را بیان کند که در مقام توازن و اولویت حفظ جامعه بر حفظ فرد و تقدم اهمیت جامعه به‌عنوان کل بر شخص به‌عنوان جزء و وجود اضطرار و گاه مصلحت به نظر می‌رسد قابلیت توجیه داشته باشد.

ج) به نظر می‌رسد از آنجا که هیچ انسانی بر انسان دیگر ولایت و سلطه ندارد، زیر نظر گرفتن امور شخصی، حریم و تفحص در زندگی آنان و افشای عیوب و اسرارشان، نوعی تصرف و دخالت در امر دیگری بوده و اصل اولیه عدم جواز تجسس در امور شخصی دیگران است.

۴- اهداف

تحقیق ارائه شده با این هدف تدوین گشته که در جهت توجه مقنن و مجریان قوانین قرار گرفته و در ابعاد زیر یاری‌رسان تدابیر مسزمن سیاست‌گذار کیفری و فرهنگی قرار گیرد:

- الف) شناخت ویژگی‌ها و مؤلفه‌های مؤثر در پایداری و تثبیت امنیت واقعی در جامعه
- ب) پیش‌بینی برنامه‌های فرهنگی و تبلیغی مؤثر جهت ارتقاء اخلاق اجتماعی با تأکید بر سلامت اخلاقی شهروندان در حریم خصوصی خود و جلوگیری از بسط و گسترش جرم و گناه در انظار جامعه و رسیدن به امنیت پایدار
- ج) ارائه معیارهای فقهی و عقلی جهت تدوین قوانین تکمیلی و منسجم حامی حقوق شهروندی در راستای ایجاد و ارتقاء احساس امنیت در میان شهروندان با تکیه بر حفظ کرامت انسانی

۵- پیشنهاد

در دو دهه پیش به این سو در ایران مطالعاتی به صورت پایان نامه و مقاله به تبیین مفهوم امنیت‌گرایی در حقوق کشورهای مختلف اختصاص یافته که از آن جمله می‌توان به پایان‌نامه‌ای تحت عنوان بررسی جایگاه امنیت‌گرایی در سیاست کیفری ایران و آمریکا به تألیف مرجان برنجی اردستانی و نیز مقالاتی تحت عنوان تحدید تضمینات دادرسی عادلانه در پرتو امنیت‌گرایی در جرم پولشویی نوشته باقر شاملو و مجید مرادی و نیز مقاله‌ی «بررسی تطبیقی امنیت‌گرایی و موازین دادرسی منصفانه نوشته عبدالعلی توجهی و علی دهقانی» اشاره نمود. همچنین در مقالات سازمان‌ها و ارگان‌های امنیتی به عنوان مثال مقاله‌ای تحت عنوان «بازرسی امنیتی‌گرا از وقوع جرم چالش‌ها و راهکارها» نوشته یعقوب سهرابی اسمرود، به بررسی مجدد امنیت در جهت پیشگیری از وقوع جرم و یا کشف جرم پرداخته شده است. نکته‌ی اساسی در این میان در حقوق ایران و با توجه به اصول و مبانی شرعی، حفظ حقوق و شهروندان در چرخه امنیت‌گرایی مغفول مانده و از همه مهم‌تر به رابطه‌ی امنیت‌گرایی با تجسس در خصوص شهروندان که به نوعی دو بازوی یک پیکر یعنی حکومت اسلامی می‌باشد، پرداخته نشده، که در این پژوهش بدان پرداخته شده است.

۶- شیوه و روش

تحقیق پیرامون هر دانشی، همواره مشکلاتی را به همراه دارد. با این وجود در این پژوهش با تقسیم‌بندی مطالب به سه فصل و هر فصل دارای دو مبحث و در نهایت هر مبحث در قالب سه گفتار، از روش توصیفی و تحلیلی بهره‌مند و به گردآوری و تدوین پرداخته شده است.

روش گردآوری این تحقیق به روش کتابخانه‌ای و فیش‌برداری بوده که با مطالعه متون فقهی و حقوقی و کتب و مقالات و پایان‌نامه‌ها و منابع معتبر و متعدد به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته و ضمن توصیف مطالب صاحب‌نظران در این عرصه با بضاعت علمی به تحلیل برخی دیدگاه‌ها نیز پرداخته شود.